

Sygnatura akt II AKa 244/23

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2023 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący SSA Andrzej Kot (spr.)

Sędziowie: SA Agata Regulska

SO del. do SA Łukasz Franckiewicz

Protokolant: Magdalena Szymczak

przy udziale prokuratora Prokuratury (...) Waldemara Kawalca

po rozpoznaniu 26 września 2023 r.

sprawy z wniosku **K. S. i B. S.**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

na skutek apelacji wniesionej przez wnioskodawczynię

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z 27 kwietnia 2023 r. sygn. akt III Ko 2/23

utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok;

stwierdza, że wydatki postępowania odwoławczego ponosi Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Wnioskodawczynię K. S. i B. S. złożyły w dniu 2 stycznia 2023 r. do Sądu Okręgowego we Wrocławiu wniosek o zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia po swoim ojcu C. W. (1).

Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2023 r. sygn.. akt: III Ko 2/23 orzekł:

na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149 z późniejszymi zmianami) zasądził od Skarbu Państwa – Sąd Okręgowy we Wrocławiu na rzecz wnioskodawczyń **K. S. i B. S.** tytułem **odszkodowania** kwoty po 59.823,75 zł (pięćdziesiąt dziewięć tysięcy osiemset dwadzieścia trzy złote siedemdziesiąt pięć gr) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty oraz tytułem **zadośćuczynienia** kwoty po 331.250 zł (trzysta trzydzieści jeden tysięcy dwieście pięćdziesiąt złotych) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty;

oddalił dalej idące żądanie wnioskodawczyń K. S. i B. S.;

na podstawie art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149 z późniejszymi

zmianami) zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyni K. S. kwotę 336 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego;

na podstawie art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149 z późniejszymi zmianami) zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyni B. S. kwotę 336 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego;

na podstawie art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149 z późniejszymi zmianami) kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Apelację od tego wyroku wniósł pełnomocnik wnioskodawczyń, zarzucając:

błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mających wpływ na jego treść przez ustalenie wysokości zadośćuczynienia w rażąco niesprawiedliwie niskiej kwocie 662.500 zł (tj. 15.000 zł za każdy miesiąc pozbawienia wolności) tytułem zadośćuczynienia poprzez pomniejszenie zasług i cierpień C. W. (1) w (...) o (...).

błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za postawę orzeczenia, mających wpływ na jego treść polegający na przyjęciu, iż przyznana kwota zadośćuczynienia jest adekwatną, podczas gdy C. W. (1) był katowanym i torturowanym dzieckiem (zaledwie 17 letnim) oderwanym od rodziny i przetrzymywanym w warunkach urągających godność ludzkiej przez okres 3 lat 8 miesięcy i 5 dni, a czego nie oddała zanizona kwota przyznanego zadośćuczynienia.

błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mających wpływ na jego treść polegający na uznaniu, że każdy miesiąc pobytu w zakładzie karnym stanowił tego samego rodzaju natężenie cierpienia, podczas gdy ugruntowane jest stanowisko orzecznicze w tym zakresie, że im dłuższy okres izolacji tym każdy miesiąc jest dotkliwszy co powinno znaleźć odzwierciedlenie w zasądzonym zadośćuczynieniu.

błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mających wpływ na jego treść polegający na uznaniu, że standardowo w orzecznictwie przyjmuje się obetnie wysokość zadośćuczynienia w kwocie 10.000 – 15.000 zł za miesiąc bezprawnego pozbawienia wolności, podczas gdy w orzecznictwie przyjmuje się zdecydowanie wyższe kwoty.

błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mających wpływ na jego treść polegający na uznaniu, że w niniejszej sprawie nie było okoliczności szczególnych, które uzasadniałyby zasądzenie zadośćuczynienia wyższego niż pomiędzy 10.000 a 15.000 zł, podczas gdy skazane i torturowane było nastoletnie dziecko.

błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mających wpływ na jego treść polegający na nieuwzględnieniu okoliczności, że choroba alkoholowa rozwinęła się u C. W. (1) na skutek przeżyć związanych z osadzeniem w ZK wobec braku dokumentacji medycznej represjonowanego, podczas gdy wnioskodawczyni zgodnie wspólnie zeznały, że ich ojciec „pił od zawsze”, a mając na uwadze traumatyczność przeżyć oraz wiek w jakim został osadzony i wypuszczony z ZK karnego należy domniemywać, że nałóg ten rozpoczął się bezpośrednio po opuszczeniu więzienia.

błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mających wpływ na jego treść polegający na przyjęciu, iż przyznana kwota odszkodowania jest kwotą adekwatną w stosunku do doznanej szkody i ustalenie wynagrodzenia w kwocie netto, podczas gdy odszkodowanie ma wyrównać w całości poniesioną szkodę, a zatem odszkodowanie powinno zostać obliczone w oparciu o wynagrodzenie w kwocie brutto.

Podnosząc powyższe zarzuty, apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez:

zasądzenie na rzecz wnioskodawczyni K. S. odszkodowania w kwocie 77.061,45 zł oraz zadośćuczynienia w kwocie 3.302.500 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

zasądzenie na rzecz wnioskodawczyni B. S. odszkodowania w kwocie 77.061,45 zł oraz zadośćuczynienia w kwocie 3.302.500 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

zwrot kosztów wynagrodzenia pełnomocnika według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja pełnomocnika wnioskodawczyni nie była zasadna.

Zgodnie z treścią art. 445 § 1 i 2 k.c. przyznane za doznane krzywdy zadośćuczynienie winno być "odpowiednie". Ustalenie, jaka kwota w konkretnych okolicznościach jest odpowiednia, z istoty należy do sfery swobodnego uznania sędziowskiego. Nie oznacza to jednak dowolności, bo przecież z jednej strony zadośćuczynienie nie może mieć charakteru symbolicznego, a z drugiej - winno odzwierciedlać rzeczywiście doznaną krzywdę i służyć jej skompensowaniu. W oparciu zaś o praktykę Sądu Najwyższego i sądów powszechnych stwierdzić trzeba, że owa suma odpowiednia, o jakiej mowa w art. 445 § 1 k.c. winna być ustalona w oparciu o wypracowane dotychczas w orzecznictwie kryteria i wskazówki. Wśród okoliczności, które powinny być brane pod uwagę zgodnie przyjmuje się, że są to: indywidualny stopień natężenia krzywdy, rodzaj i charakter oraz długotrwałość cierpienia, ujemne skutki, jakie pozostały na przyszłość, w tym np. skutki zdrowotne, utrata perspektyw, utrata zdolności do pracy czy możliwości realizacji zamierzonych celów życiowych. Ponadto kwota ta musi przedstawiać odczuwalną wartość ekonomiczną, a jednocześnie nie być nadmierną w stosunku do doznaczonych krzywd. Sąd Apelacyjny zgadza się z tym poglądem, iż do elementów, które należy uwzględnić przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia, należy także przeciętna stopa życiowa społeczeństwa (post. S.N. z dnia 22 stycznia 2015 r., sygn. akt III KK 252/14, publ. KZS 2015 Nr 6, poz. 56), gdyż wysokość zadośćuczynienia, z jednej strony, powinna służyć złagodzeniu doznanej krzywdy, a z drugiej, nie może być źródłem nieuzasadnionego wzbogacenia. Odwołanie się do owej przeciętnej stopy życiowej pozwala w pewien sposób obiektywizować przyznane zadośćuczynienie za krzywdy, które z natury rzeczy u poszczególnych pokrzywdzonych mają w każdym przypadku indywidualny charakter.

W kontekście wywiedzionej apelacji należy ponadto wskazać, że zadośćuczynienie winno zrównoważyć wszystkie negatywne przeżycia i doświadczenia pokrzywdzonego. Jest swoistego rodzaju sankcją za naruszenie dóbr osobistych, dlatego jego zakres jest wyznaczony regulacjami prawa cywilnego, określającymi katalog dóbr osobistych, w tym naruszenie wolności człowieka, również przy uwzględnieniu jej aspektu wewnętrznego, tj. wolności od obawy i strachu, od użycia przemocy czy zrealizowania groźby, naruszenie możliwości swobodnego dysponowania wartościami osobistymi (wyrok SN z dnia 15 listopada 1979 r., sygn. II CR 376/79, publ. OSP 1981/2/26). W każdej tego typu sprawie konieczne jest zatem oszacowanie wszystkich krzywd, które wynikają m.in. z czasu trwania izolacji oraz jej warunków, a także na nieodwracalność ich skutków również w sferze zdrowotnej.

Wszystkie te okoliczności i kryteria Sąd Okręgowy należycie uwzględnił.

Wbrew twierdzeniom apelującej, Sąd Okręgowy nie stracił z pola widzenia, że C. W. (2) był katowanym młodzieńcem, oderwanym od rodziny i przetrzymywany w ciężkich warunkach przez okres niespełna 4 (czterech) lat.

Kwota przyznanego zadośćuczynienia jednak to uwzględnia. Nie można zgodzić się ze stanowiskiem skarżącej, że „ugruntowane jest stanowisko orzecznicze, że im dłuższy okres izolacji, tym każdy miesiąc jest dotkliwszy”. Można twierdzić inaczej. To początek pozbawienia wolności jest wstrząsający dla człowieka, z biegiem czasu izolowany w swoisty sposób się przyzwyczaja i adaptuje, co zmniejsza skalę cierpienia.

Słusznie za dowolną uznał Sąd Okręgowy tezę, że choroba alkoholowa C. W. (2) była następstwem ocenianych represji. Nie wykazał w tym zakresie pełnomocnik związku przyczynowego i za domniemania tylko uznać należy, że to trauma wywołała alkoholizm. Doświadczenie orzecznicze wskazuje, że u większości represjonowanych taka choroba się jednak nie rozwinęła. Nie dopuścił się Sąd Okręgowy błędowi, ustalając odszkodowanie w oparciu o kryterium najniższego wynagrodzenia.

Jak słusznie ustalił Sąd orzekający, w dacie represji ojciec wnioskodawczyń miał podstawowe wykształcenie i brak doświadczenia zawodowego, co nie daje podstaw do przyjęcia, że uzyskiwałby wówczas dochód w wysokości większej niż najniższe ówczesnie wynagrodzenie. Twierdzenia apelującego, że podstawą określenia takiego odszkodowania powinno być aktualnie najniższe wynagrodzenie brutto nie jest trafne. Zapomina skarżący, że jest to kryterium pomocnicze i chodzi tylko i wyłącznie o wskazanie przybliżonej wartości ekonomicznej, jaką represjonowany uzyskiwałby dzisiaj tak, by odpowiednio ustalić w przybliżeniu taką wartość na datę represji. Dywagowanie na temat, czy ma być to kwota netto czy brutto nie ma najmniejszego sensu. Podobnie zresztą rzecz wygląda w przypadku odwoływania się do judykatów innych sądów przyznających wyższej lub niższej wysokości zadośćuczynienie w relacji do jednego miesiąca represji. Truizmem jest twierdzenie, że każdy przypadek ma charakter indywidualny, niepowtarzalny, a także w sferze sędziowskiego uznania należy pozostawić pewną swobodę miarkowania w tej materii.

O kosztach sądowych postępowania odwoławczego orzeczono zgodnie z przepisem art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.